

Antická literatúra

Antická literatúra je najstaršou, súčasne veľmi významnou a svojim vplyvom dodnes pôsobiacou epochou v literárnej tvorbe. Zahŕňa starovekú grécku a rímsku literatúru.

*Veľkým gréckym tragikom je **Sofokles**. Najznámejšie jeho tragédie sú **Kráľ Oidipus** a **Antigona**. V **Antigone** spracúva mytologický námiet. **Vojna medzi Oidipovými synmi Polyneikom a Eteoklom**.*

Ukážka:

Antigona: Áno, lebo to bol zákaz, ktorý nepochádzal od Dia a ani Diké, spoločníčka bohov v podsvetí nám nenariadila nič podobné. Nuž usudzovala som, že tvoj zákaz, vôľa smrteľníka, nemá takú silu, aby rušil nenapísané a neochvejné božie zákony. Tie predsa nie sú dnešné ani včerajšie, tie platia od dôb, kam nám pamäť nesiahá, a platia večne. Netúžila som byť postihnutá trestom za ich porušenie, nezastrašili ma ani tvoje hrozbe. Že ma čaká smrť? To viem aj bez teba. Smrť čaká všetkých.

1. Otázka:

Podľa úryvku z diela Antigona uveďte, prečo hlavná hrdinka pochovala svojho brata a aké vlastnosti vyplývajú z jej konania?

2. Otázka:

Ktoré tvrdenie je v súlade s obsahom diela Antigona?

- a) Kreon nastupuje na trón, keď zavraždí Antigoniných bratov.
- b) Po smrti Antigony zavraždí Haimon z pomsty svojho otca Kreona.
- c) Kreon zakáže pochovať Eteokla, pretože ho vyhlásil za zradcu vlasti.
- d) Kreon je potrestaný v závere za svoje konanie, stráca blízkych, ostáva sám.

3. Otázka:

Tragédia Antigona sa z formálnej stránky od súčasnej divadelnej hry odlišuje tým, že:

- a) vystupuje v nej zbor,
- b) je členená na jednotlivé časti – dejstvá,
- c) má formu dialógu,
- d) končí tragicky.

4. Otázka:

Antigona prijíma trest za porušenie Kreonovho zákazu pochovať Polyneika:

- a) pokorne, uvedomuje si vinu,
- b) hrdo, nebojí sa smrti,
- c) zbabelo, prosí o milosť,
- d) ľahostajne, je jej to jedno.

Veľkomoravské obdobie

Staroslovienska literatúra vznikla vo Veľkomoravskej ríši v 9. storočí. Veľkomoravskú ríšu založil knieža Mojmír. Veľkomoravské kniežatá museli bojovať proti politickému a kultúrnemu vplyvu Východofranskej ríše. Franskí kňazi šírili kresťanstvo podľa latinskej liturgie.

5. Otázka:

V ktorom roku, odkiaľ a na koho pozvanie prišli Konštantín a Metod do Veľkomoravskej ríše?

Konštantín napísal veršovaný predslov k prekladu Evanjelia

Ukážka:

Evanjeliu svätému som Predslovom:
ako nám dávno sľubovali proroci,
prichádza Kristus zhromažďovať národy,
pretože svieti svetlom svetlu celému.
To v našom siedmom tisícročí
stalo sa.

Bo slepým oni sľúbili, že uvidia,
a hluchí, ajhľa, Slovo Písma počujú,
lebo je Boha poznať totiž potrebné.
A preto čujte, čujte toto, Slovieni:
dar tento drahý vám Boh z lásky daroval,

dar Boží darom spravodlivej čiastky je,
dar dušiam vašim, čo sa nikdy neskazí,
dušiam tých ľudí, ktorí vďačné prijmu ho.

6. Otázka:

Ako sa volá prvá slovanská báseň?

Konštantín a Metod položili základy slovanskej vzdelanosti:

- zostavili prvé slovanské písmo
- vytvorili prvý slovanský spisovný jazyk
- zaviedli staroslovienske bohoslužby
- vytvorili prvú slovanskú prekladovú a pôvodnú literatúru.

7. Otázka:

Ako sa volá prvé slovanské písmo a prvý slovanský spisovný jazyk?

William Shakespeare – Hamlet

V tragédii Hamlet syn dánskeho kráľa sa rozhodne pomstiť smrť svojho otca, ktorého zavraždil vlastný brat, aby sa zmocnil trónu a oženil sa s kráľovnou vdovou.

Ukážka:

Hamlet

Pozrite! Tamto! Už sa kradne preč.
Môj otec v plášti ako zaživa!
Pozrite, kadiaľ mieri! K portálu!
Duch mizne.

Kráľovná

To všetko je len výplod tvojho mozgu.
Šialenstvo, ktoré s veľkým majstrovstvom
maľuje vidiny.

Hamlet

Vraj šialenstvo!
Môj pulz tak ako váš je pravidelný
a prekypujem zdravím – čo som vravel,
to nie je šialenstvo. Veď podrobte

ma skúške: každé slovo zopakujem,
čo nedokáže šialenec. Nie matka,
netíšte svoju dušu mastičkou,
že zo mňa vraví blázon, nie váš zločin.
Ten vred by sa len pokryl povlakom,
pod ktorým rozffkne sa všade hnis.
Priznajte teda všetko pred Bohom,
ožeľte minulosť a predídte
budúcnosť: nehnojte viac burinu,
dosť je vysoká. Odpusťte mi cnosť!
V pažravej chamtivosti našich čias
cnosť nerest' pýta o odpustenie,
ba musí prosiť, ak chce konať dobro.

Otázky:

8. Určte literárny druh diela, z ktorého je ukážka.

9. Určte literárny žáner diela, z ktorého je ukážka.

10. Do akého umeleckého obdobia zarad'ujeme tvorbu W. Shakespeara?

11. Tak ako k Petrovi patrí Lucia, k Rómeovi Júlia, k Radúzovi Mahuliena, tak k Hamletovi patrí:

Baroková literatúra

Barokové obdobie sa v Uhorsku vyznačovalo upevnením feudalizmu a prehĺbením hospodárskeho a spoločenského úpadku. Opäť rastie moc feudálov a cirkvi.

K svetskej literatúre patrí aj baroková didakticko-reflexívna poézia. A významným predstaviteľom je Hugolín Gavlovič. Františkánsky mních, pôvodom zo severnej Oravy.

Ukážka:

Velmi je hlúpy, kdo vlast svú tupí

Sladký je chren červíčkovi, když se v nem uláhne,
a jak z neho kdy vyleze, zas se k nemu táhne.
Sladká je vlast člověkoví, v kteréj se narodí,
kterú sladkost v člověkoví prirodzenost' plodí.

Otázka:

12. Valaská škola – je zbierkou

- a) evanjelických náboženských piesní**
- b) mravoučných básní**
- c) katolíckych náboženských piesní**

Romantizmus

Ján Botto – bol najmladším štúrovským básnikom. Hlavným zdrojom jeho poézie bola ľudová slovesnosť. Našiel v nej – podobne ako ostatní štúrovci – podnety a pramene pre vlastnú tvorbu.

Ukážka:

Smrť Jánošíkova

Ty si ma chovala bielemu sokolu,
a on ma zanechal na širokom poľu,
na širokom poľu vybral si ženičku,
vybral si on inú – čiernu šibeničku.

Otázka:

13. Aký veršový systém využíva Ján Botto v skladbe Smrť Jánošíkova?

14. Čím sa vyznačuje romantický hrdina?

- a) Jeho osud má tragické zavŕšenie.
- b) Nachádza uplatnenie a pochopenie v spoločnosti
- c) Ide o hrdinu iba z vyšších spoločenských vrstiev.
- d) Je to bežný, každodenný človek.

15. Rytmus veršového systému, ktorý používali štúrovci, je založený na:

- a) striedaní dlhých a krátkych slabík,
- b) striedaní prízvučných a neprízvučných slabík,
- c) rovnoslabičnosti veršov.

Janko Kráľ

Ukážka:

Nevolajte národnosťou
naše túžby, naše deje,
lebo vás prišla budúcnosť
tak ako bláznov vysmeje.

Otázka:

16. Vypíšte z ukážky jednu personifikáciu.

17. Aký druh rýmu použil autor v ukážke?

- a) združený
- b) obkročný
- c) striedavý
- d) prerývaný

18. Ku každému z autorov prirad'te dielo, ktoré napísal.

Janko Kráľ	Detvan
Samo Chalupka	Likavský väzeň
Andrej Sládkovič	Margita a Besná
Ján Botto	Jarná pieseň

Realistická literatúra

Spisovatelia - realisti obrátili svoju pozornosť ku konkrétnemu, všednému životu, snažili sa podať pravdivý, verný a reálny obraz človeka a jeho prostredia. Typickou postavou realistického umeleckého diela bol obyčajný človek so všednými dennými starosťami. Spisovatelia sa snažili zobrazit' najmä typické charaktery.

V literatúre sa objavili nové témy i nové žánre. Kým romantizmus sa najplnšie prejavil v poézii, v realizme už mala prevahu próza (poviedka, novela, román).

Významní predstavitelia: S.H. Vajanský, P.O. Hviezdoslav, B.S. Timrava, J.G. Tajovský

Otázka:

19. Ktoré z nasledujúcich diel M. Kukučina sa neodohráva v prostredí slovenskej dediny?

- a) Rysavá jalovica
- b) Dom v stráni
- c) Keď báčik z Chochoľova umrie
- d) Neprebudený

20. Ktorá z týchto postáv nevystupuje v diele Dom v stráni?

- a) Niko Dubčic
- b) Mate Berac
- c) Šora Anzula
- d) Aduš Domanický

21. Ku každému z autorov prirad'ite dielo, ktoré napísal:

B. S. Timrava	Keď báčik z Chochoľova umrie
J. G. Tajovský	Ťapákovci
P. O. Hviezdoslav	Mamka Pôstková
M. Kukučín	Hájnikova žena

Slovenská poézia po r. 1945

Miroslav Válek patrí k výrazným predstaviteľom moderného slovenského básnictva. Váلكove básne boli – na rozdiel od schematickej politickej a občianskej lyriky 50-tych rokov – moderné, originálne a vysoko umelecké. Tvorba Miroslava Váلكa nie je rozsiahla, má však veľký význam vo vývine súčasnej slovenskej poézie.

Otázka:

22. Ktorú básnickú zbierku nenapísal Miroslav Válek?

- a) Dotyky,
- b) Zradné vody spodné
- c) Príťažlivosť
- d) Milovanie v husej koži

Ukážka: *Moja rodná*

*Ej zablúdili sme zablúdili
v krtisku bolestí a smútkov
ďalekým mestám vyznávali lásku
a bledým kráskam posielali verše*

*A ty si zatiaľ vyčkávala na mňa
ty verná rodná hruda kamenistá
pás poľa zemiakového
pokorný ovsík chudoby*

Predstaviteľ staršej generácie povojnových básnikov, debutoval básnickou zbierkou básní **Hniezda**. V ťažkom vojnovom období vznikla aj jeho ľubostná básnická skladba **Ave Eva**.

23. Otázka: Napíšte meno autora a vypíšte z ukážky umelecké bás. prostriedky.

Daniel Hevier okrem básnických zbierok pre dospelých píše pre deti poéziu, prózu, bábkové hry, rozhlasové hry, spolupracuje s televíziou, píše texty k populárnej hudbe.

24. Otázka: D.Hevier napísal bás. zbierku *Motýli kolotoč a ...*

- a) Plakať je krásne
- b) S otcom v záhrade
- c) Chlapec maľuje dúhu

Nioba, postava z gréckej mytológie, stelesňuje a symbolizuje utrpenie a žiaľ všetkých žien a matiek v časoch vojny. Aj predstaviteľ modernej slovenskej poézie 20. stor. vyjadril protivojnové stanovisko vo svojej zbierke.

24. Otázka: Uved'te názov bás. zbierky a meno autora

Vypracovala: **Mgr. Andrea Vaverčáková**